

NOVA
UNIVERZA

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Reševanje krize grškega dolga s tremi programi finančne pomoči
Igor Senčar

Article information:

To cite this document:

Senčar, I. (2018). Reševanje krize grškega dolga s tremi programi finančne pomoči, Dignitas, št. 77/78, str. 67-86.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/77/78-5>

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

NOVA
UNIVERZA

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

NOVA
UNIVERZA

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

NOVA
UNIVERZA

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Reševanje krize grškega državnega dolga s tremi programi finančne pomoči

Igor Senčar

POVZETEK

V tem članku je kriza grškega državnega dolga predstavljena v treh zaporednih primerih, od katerih vsak ustreza razvoju, ki je vodil do treh programov finančne pomoči. Vsak od teh primerov je vključen v pripoved o krizi, ki predstavlja značilne karakteristike, dileme in rešitve. Prva pripoved razkriva razvoj zasnove stabilizacijskega mehanizma in preučuje izbiro političnih voditeljev za to specifično ureditev, pa tudi njihovo odločitev, da na začetku krize niso prestrukturirali grškega dolga. Druga pripoved obravnava problem vzdržnosti dolga in preučuje izbiro za njegovo prestrukturiranje. Tretja pripoved je vključena v kontekst vse bolj konfrontacijskih pogajanj, ki so vodila v tretji grški program leta 2015.

Ključne besede: državna obveznica, ECB, EMU, EU, evroskupina, evrsko območje, Grexit, moralno tveganje, nominalno zmanjšanje dolga, odpis terjatev, pogojevanje pomoči, prestrukturiranje dolga, pribitek, proračunski primanjkljaj, udeležba zasebnega sektorja, ultima ratio

Solving the greek sovereign debt crisis with three financial aid programs

ABSTRACT

In this article, the Greek sovereign debt crisis is presented in three consecutive cases, each of which corresponds to the developments leading to the three programmes of financial assistance.

ce. Each of these cases is embedded in a narrative of the crisis representing distinctive characteristics, dilemmas and solutions. The first narrative sheds light on the evolution of the design of the stabilization mechanism and examines the choice of the political leaders for that particular arrangement as well as their choice not to restructure Greek debt at the outset of the crisis. The second narrative deals with the debt sustainability problem and examines the choice for debt restructuring. The third narrative is embedded in the context of ever more confrontational negotiations leading to the third Greek program in 2015.

Keywords: government bond, ECB, EMU, EU, Eurogroup, Euro area, Grexit, moral risk, nominal debt reduction, debit write-off, tied aid, debt restructuring, penalty, budget deficit, private sector participation, ultima ratio

1. Od vznika grške krize v jeseni 2009 do prvega programa pomoči v pomladi 2010

Stranka Pasok je na parlamentarnih volitvah 4.10.2009 premagala vladajočo Novo demokracijo. Premier je postal njen predsednik Georges Papandreu, ki je 16.9.2009 ugotovil, da bo proračunski primanjkljaj v letu 2009 presegel 10 % BDP, kar je bilo znatno več, kot je bila prejšnja vlada napovedala Bruslju. Postopoma je prihajalo do popravkov te ocene in v oktobru 2010 je po enoletni preiskavi Eurostata dokončni izračun izkazal 15,4 % BDP primanjkljaja.

Pribitek za 10-letne grške obveznice glede na nemške je do konca leta narastel od 1,4 % na 2,5 %.¹ Članice evrskega območja so od nove vlade zahtevale nujno korenito in prepričljivo javnofinančno konsolidacijo. Razlogov za dopuščeno solidarnostno pomoč v duhu solidarnosti v smislu medsebojne pomoči v primeru »izjemnih okoliščin, nad katerimi nima [op. država članica evrskega območja, ki se je znašla v težavah] nikakršnega nadzora« (člen 122.2 PDEU) ni bilo, saj vzrok za nastale težave Grčije niso bile izjemne okoliščine, nad katerimi ne bi imela nikakršnega nadzora, ampak njeno neodgovorno ravnanje. Obstoječa pravila tudi

¹ Pribitek je zahtevani donos na državne obveznice zaradi povišanega tveganja tovrstne naložbe glede na tveganje, ki velja za naložbo v referenčne, varne, v tem primeru nemške obveznice.

prepovedujejo monetarno financiranje javnega sektorja in reševanje države članice iz finančnih obveznosti s strani Unije ali drugih držav članic.

V decembru 2009 so se začele bonitetne agencije osredotočati na problem vprašljive dolgoročne plačilne sposobnosti Grčije. V obdobju od 2004 do 2009 se je njen javni dolg povzpел od 160 na 300 milijard evrov (126,8 % BDP). Pribitki za grške državne obveznice so naraščali in kmalu dosegli 4 %. Nekaj mesecev kasneje, 19.5., bi Grčiji zapadlo posojilo v višini 8,9 milijarde evrov in ob naraščajočem dvomu, ali bodo članice EU priskočile na pomoč, je postajalo jasno, da Grčija svojih finančnih potreb ne bo več zmogla financirati z zadolževanjem na trgih, saj bi investitorji zaradi močno narastle tveganosti zahtevali nevzdržno visoke obresti.

Evropska komisija (odslej Komisija) je v začetku februarja ocenila program ukrepov grške vlade in zahtevala več konkretnosti glede ukrepov in časovnice njihove uveljavitve, ni pa izrazila zaskrbljenosti glede vzdržnosti javnega dolga. Finančni trgi pa v njegovo vzdržnost niso več verjeli. Svet ekonomskih in finančnih ministrov (odslej ECOFIN) je v februarju že zaznal problem dolgoročne vzdržnosti grških javnih financ.

Morebitno prestrukturiranje² dolga bi pomenilo, da terjatve zasebnega sektorja ne bi bile v celoti poplačane, kar naj bi bilo moralno upravičljivo, saj je z lahkomišelnim kreditiranjem grške vlade prispeval k moralnemu tveganju. Nemška kanclerka Merkel naj bi bila temu naklonjena. Nemške davkoplačevalce je želela kar najmanj izpostavljati bremenu reševanja krize. Vendar pa je bilo že od vsega začetka jasno: prestrukturiranje dolga je v celoti izključeno. Prevladoval je strah pred hudimi sistemskimi posledicami bankrota Grčije. Bančni sistem po najakutnejši fazi globalne finančne krize še ni okreval, tudi realni sektor ne, ki se je v drugi polovici leta 2009 ravno začel pobirati iz recesije. Francoske banke so bile izpostavljene do Grčije v višini skoraj 60 milijard evrov, nemške 35 milijard evrov, ameriške pa so bile do evropskih bank izpostavljene v višini 3,6 trilijona dolarjev, kar je vključevalo več kot trilijon dolarjev posojil francoskim in nemškim bankam in

² To pomeni zmanjšanje nominalne vrednosti dolga oz. odpis oz. odbitek terjatev upnikov (*haircut*) javnega dolga, lahko pa to pomeni, v blažji različici (*reprofiling*), tudi podaljšanje zapadlosti posojila. Prestrukturiranje je lahko enostransko, če država dolžnica sklene, da ne bo odplačala dolga. »Prostovoljno« prestrukturiranje pa je dogovorjeno, koordinirano prestrukturiranje, ko upniki nanj pristanejo.

skoraj 200 milijard dolarjev španskim bankam.³ Poleg tega je imel močno težo argument moralnega tveganja: dopuščanje prestrukturiranja dolga za članico z ogromnim proračunskim primanjkljajem, ki je poleg tega še zavajala z lažnimi statističnimi podatki, bi pomenilo opravičevanje fiskalnega ekscesa in dopuščanje izigravanja skupnih pravil. Prišlo bi do transformacije evrskega območja v transferno unijo, kar je bilo popolnoma nesprejemljivo za Nemčijo in druge podobno misleče članice (Nizozemska, Finska, Avstrija in Luksemburg), hkrati pa bi to nasprotovalo duhu in črki temeljnih pogodb o EU.

Članice evrskega območja in tudi Grčija so spočetka želele, da je rešitev evropska, brez vpletenosti Mednarodnega denarnega sklada (odslej MDS). Njegova vpletenost bi v simbolnem smislu delovala kot priznanje poloma političnega projekta evra. Takšno stališče je imela predvsem Francija. Podobno pa so menili tudi Nemčija, ECB, Komisija in šef evroskupine (formacija ECOFIN v sestavi predstavnikov zgolj članic evrskega območja) Juncker. Pomoči s strani MDS pa so bile naklonjene članice EU, ki niso prevzele evra - Švedska, Danska in Združeno kraljestvo.

Na svojem prvem izrednem zasedanju zaradi grške krize dne 11.2.2010 so se predsedniki držav ali vlad članic EU domenili o načinu reševanja, ki je postal matrica vseh nadaljnjih reševanj v primerih krize državnega dolga članic evrskega območja. Vse članice morajo izvajati preudarne nacionalne politike v skladu z dogovorjenimi pravili. Skupaj so odgovorne za gospodarsko in finančno stabilnost tega območja. Evropske institucije bodo skrbno nadzirale konsolidacijske ukrepe grške vlade in se pri tem oprle na znanje MDS. Sledi ključni del: »Države članice euroobmočja bodo po potrebi odločno in usklajeno ukrepale, da bi ohranile finančno stabilnost celotnega euroobmočja.«⁴ To implicitno pomeni derogiranje temeljnega načela EMU, da EU ne jamči za obveznosti države članice. Izjava se konča z navedbo, da grška vlada (še) ni zaprosila za pomoč. Torej ko bo prišlo do skupnega ukrepanja, bo to z namenom varovati finančno stabilnost celotnega evrskega območja. Še pred sprejemom te izjave so bile njegove članice razdeljene na podpornice solidarnosti in tiste, ki so menile, da si je Grčija zaradi

³ Carlo Bastasin, *Saving Europe: Anatomy of a Dream*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2015, str. 177 in str. 192.

⁴ Izjava voditeljev držav ali vlad Evropske unije, Bruselj, 11.2.2010, <http://www.consilium.europa.eu/media/20480/115288.pdf> (zadnjič obiskano: 7.5.2018).

kršenja dogovorjenih pravil in goljufije ne zasluži (to so bile Nemčija in predvsem še Nizozemska, Finska in Avstrija). Navedba varovanja finančne stabilnosti celotnega evrskega območja kot razloga za skupno ukrepanje je omogočila konsenz in odraža začetek zavedanja systemskega vidika grške krize in osredotočenosti na problem, ki ga pri snovanju EMU politična raven ni evidentirala kot tveganja za skupno valuto: finančna stabilnost evrskega območja. Ta cilj je nekako *cilj višjega reda*.⁵ Cilj skupnega ukrepanja je torej v prvi vrsti zaščita stabilnosti evrskega območja, ki ga lahko ogrozi bankrot Grčije. Ta teleološki pristop omogoča derogiranje člena 125.1 PDEU, ki prepoveduje reševanje države članice iz finančnih obveznosti s strani Unije ali drugih držav članic.

Izjava vrha pa na finančnih trgih ni uspela vzbuditi zaupanja. Postalo je jasno, da je za stabilnost evrskega območja potrebno zasnovati skupni podporni mehanizem. Pogledi držav članic kaj, kako in kdaj ukrepati, pa so bili zelo različni. Veliko je bilo tudi odlašanja z sprejemanjem odločitev. Očitno je bilo podcenjevanje dejstva soodvisnosti, pa tudi želja po izogibanju delitvi nekaterih tveganj in skupnemu (solidarnemu) delovanju. Poglavitni razlog počasnosti je bilo oklevanje Nemčije. Kanclerka Merkel se je pripravljala na pomembne volitve v zvezni deželi Severno Porenje-Vestfalija 9.5.2010 in se je izogibala sprejetju odločitve pred tem (volitve je potem njena stranka izgubila). Ostali ključni akterji - Francija, predsednik ECB Trichet, predsednik evroskupine Juncker in predsednik Komisije Barroso pa so menili, da se je potrebno odločiti. Še bolj pa so bile v nujnost ukrepanja prepričane ZDA; bile so zaskrbljene, da bi morebitni bankrot Grčije imel daljnosežne posledice, ki bi zaostriale recesijo na globalni ravni. Menile so, da se znotraj EU rešitve oblikujejo prepočasi.

Na tehnični ravni je bil v marcu pripravljen predlog podpornega mehanizma na predpostavki, da bi zunanja intervencija pripomogla k odpravi likvidnostnih težav Grčije in bi tudi okrepila verodostojnost evra samega. Mehanizem bi moral biti hitro operativen, transparenten in prožen, da bi vzbudil zaupanje. Da bi moralno tveganje kar najbolj zmanjšali, je potrebno močno pogojevanje pomoči, pa tudi njena cena bi morala delovati odvračalno, da bo spodbudila Grčijo, da se čim prej ponovno financira na trgu. Mehanizem bi bil vzpostavljen z medvladnim sporazumom,

⁵ Kaarlo Tuori, Klaus Tuori, *The Eurozone Crisis: A Constitutional Analysis*, Cambridge University Press, New York, 2014, str. 129-133.

upravljala bi ga Komisija. Financiran bi bil neposredno z bilateralnimi posojili držav članic ali pa posredno z najemanjem posojil na trgih, za katera bi jamčile članice evrskega območja. Zadnjo idejo je preferirala Komisija, Nemčija pa je bila odločno proti in zato je bil rezultat sporazum o prostovoljno koordiniranih bilateralnih posojilih. Tedaj pa je Merklova temeljito spremenila stališče glede udeležbe MDS: v kakršnem koli podpornem mehanizmu mora polno sodelovati MDS, saj ni zaupala Komisiji, da bi sama zmogla vzpostaviti in nadzirati program pomoči, želela pa je tudi, da bo pomoč vzbudila čim večje zaupanje trgov. MDS je imel reputacijo strogega pogojevanja in financiranja programov z vzdržnostjo dolga in tako naj bi njegova udeležba predstavljala večje zagotovilo Bundestagu in nemškimi davkoplačevalcem, da bo program implementiran in posojilo plačano. Podpora Nemčije programu za Grčijo je namreč morala biti potrjena v nemškem parlamentu. Pri njeni zahtevi po sodelovanju MDS so jo podpirale tiste članice evrskega območja, ki so bile v javnofinančnem smislu najbolj konzervativne, imele najvišjo bonitetno oceno (AAA) in se uvrščale v skupino »posojilodajalk«: Nizozemska, Avstrija, Luksemburg in Finska.

Voditelji držav ali vlad članic evrskega območja so na svojem naslednjem zasedanju 25.3.2010 sprejeli nadaljnje elemente pomoči, ne da bi specificirali konkretni finančni obseg mehanizma. Na zahtevo Nemčije bo ta pomoč le kot *ultima ratio* za zaščito finančne stabilnosti celotnega evrskega območja. Pri tem tudi ni nikakršnega avtomatizma financiranja, saj do pomoči pride, šele ko se ugotovi, da drugače res ne gre, ko financiranje, ki je za članico v težavah še dostopno na trgu, ni več zadostno. Pri koordinirani bilateralni pomoči bo vsaka članica prispevala delež, ki bo proporcionalen njenemu deležu kapitala v ECB, odločanje o dodelitvi pomoči pa bo soglasno, na podlagi prošnje Grčije. Soglasno odločanje o pomoči je bila ena od zahtev Nemčije in je bila zanj pomemben vzvod moči. Bila je edina udeleženka pri pomoči, ki je imela realno moč veta. Pri odločitvi za bilateralno pomoč je prav tako ključno vlogo odigrala Nemčija, da bi tako zmanjšala možnost, da bi Zvezno ustavno sodišče vladi očitalo kršitev prepovedi reševanja države članice iz finančnih obveznosti (PDEU, člen 125). Ni pa tudi želela omogočiti, da bi Komisiji bila delegirana pristojnost najemanja posojil na trgu v imenu držav članic evrskega območja, kar bi lahko v prihodnje služilo kot model ali

zametek pristojnosti avtonomnega zadolževanja Unije. Takšna rešitev je Nemčiji omogočala maksimalni nadzor nad pomočjo.

Evroskupina je 11.4. določila ključne elemente predlaganega sporazuma pomoči, med drugimi tudi, da se trojka, sestavljena iz predstavnikov Komisije, ECB in MDS, z grško stranjo pogaja za sporazum o posojilu in o spremljajočih pogojih, dokončno pa celotni paket potrdi evroskupina. Negotovost na trgih pa je naraščala še naprej. Ponovno je bila znižana bonitetna ocena Grčije. Na trgih bi se lahko financirala le z obrestno mero, ki bi presežala 9 %. Dosežena je bila točka *ulitma ratio*. Dne 23.4. je grška vlada zaprosila za aktiviranje mehanizma.

Ker bi 19.5. zapadlo posojilo v višini 8,9 milijard evrov, je bil časovni okvir za dejanski začetek delovanja programa pomoči izjemno kratek. V tem času je bilo potrebno dogovoriti sporazum o posojilu, paket ekonomskih in finančnih politik, zasnovati vse konkretnosti medvladnega mehanizma, ki niti še ni obstajal, in zagotoviti njegovo dobro delovanje ter sprejeti reformni program v grškem parlamentu. Med tem je bila bonitetna ocena grških državnih obveznic degradirana na raven smeti (*junk*) in 28.4. je presegel 10 %. Triletni program pomoči je temeljil na treh stebrih: agresivno znižanje proračunskega primanjkljaja, strukturne reforme in zagotoviti stabilnost finančnega sektorja. Postopnejše zmanjševanje primanjkljaja bi pomenilo še višje dolžniško breme in višja potrebna posojila EU in MDS. Celotni načrt znižanja primanjkljaja je znašal 18 % BDP, od tega 7,5 % zgolj v letu 2010. Proračunski primanjkljaj naj bi do konca leta 2014 znižali pod 3 % BDP. Program trojke je kot posledico napovedoval upad gospodarske aktivnosti v višini 4 % v letu 2010, v letu 2011 v višini 2,6 %, v letu 2012 pa rast v višini 1,1 %, vendar pa so se te napovedi izkazale za nerealne. Grško gospodarstvo se je v obdobju 2010-2012 skrčilo za 17 %. Izračunano je bilo, da je višina potrebnih sredstev do sredine leta 2013 znašala 150 milijard evrov.⁶

Program je obsegal posojilo v višini 110 milijard evrov (80 milijard s strani evrskega območja, 30 milijard s strani MDS), da bi pokrili potrebe financiranja v prvih dveh letih in v delu tretjega leta, ko naj bi Grčija zopet deloma dobila dostop na trge kapitala. Izplačevanje pomoči je bilo v četrletnih obrokih ob pogoju izpolnjevanja zavez. Zapadlost posojila je bila 3 leta. Že tedaj pa je bilo

⁶George Papaconstantinou, *Game Over (The Inside Story of the Greek Crisis)*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016, str. 131.

jasno, da program ne stoji na trdnih nogah. Razlika med izračunanimi finančnimi potrebami in višino posojila kaže, da program ni predvideval polnega financiranja potreb do ponovnega dostopa Grčije na trge kapitala. Ta problem je naslednje leto postal očiten in tak ostaja vse do danes. Postal je tudi jedro vse večjih trenj med evropskimi institucijami in MDS.

Grški parlament je zakonodajni paket za ekonomske in finančne ukrepe, ki je bil popolnoma usklajen s sporazumom, ki je bil izpogajan s trojko 1.5., potrjen s strani grške vlade 2.5. in isti dan tudi s strani evroskupine, po burnih razpravah sprejel 6.5. Ni ga bilo mogoče spreminjati. Šlo je za predlog *sprejmi ali zavrni*. Razpravo so spremljali hudi protesti in izgrede s tremi smrtnimi žrtvami.

Kljub temu je naslednji dan zahtevani donos na grške obveznice dosegel 12 %, prav tako je močno narastel zahtevani donos na portugalske, irske in španske obveznice, medbančna posojila med evropskimi bankami pa so skoraj presahnila. Vse to je kazalo na nastajajočo sistemsko krizo, ki je evrske članice primorala k osnovanju sistemskega stabilizacijskega mehanizma.⁷

2. Problem solventnosti (2011), udeležba zasebnega sektorja in drugi program pomoči (pomlad 2012) in politični pretresi (pomlad in poletje 2012)

V Grčiji je naraščala intenzivnost protestov. Nekateri ministri so se upirali izvajanju programa. Postajalo je jasno, da je program pomoči temeljil na preveč optimističnih predvidevanjih.⁸ Kmalu se je izkazalo, da je zašel s predvidene poti. Pribitki na državne obveznice perifernih članic evrskega območja so zopet naraščali. Finančni analitiki so bili vse glasnejši, da bo potrebno neke vrste prestrukturiranje dolgov.

⁷ Na zasedanju predsednikov držav ali vlad članic evrskega območja 7.5.2010 in na zasedanju ECOFIN 9.5.2010 sta bila oblikovana dvačasna stabilizacijska mehanizma: Evropski mehanizem za finančno stabilizacijo, ki je komunitarni mehanizem s posojilno zmogljivostjo 60 milijard evrov in Evropski instrument za finančno stabilnost, ki je medvladni mehanizem s posojilno sposobnostjo 440 milijard evrov. Oba mehanizma skupaj sta sestavljala začasni mehanizem za stabilizacijo, ki je bil kasneje uporabljen za Irsko, Portugalsko in Grčijo (drugi program pomoči). Skupna finančna moč tega začasnega mehanizma za stabilizacijo je torej bila 500 milijard evrov, ki jim je potrebno prišteti še 250 milijard s strani MDS, kar je skupaj znašalo 750 milijard evrov, kar je predstavljalo 8 % BDP evrskega območja.

⁸ Mednarodni denarni sklad, Greece: Ex Post Evaluation of Exceptional Access under the 2010 Stand-By Arrangement, IMF Country Report No. 13/156, Washington, D.C., junij 2013, str. 12.

Na svojem zasedanju 11.3.2011 so se voditelji držav ali vlad članic evrskega območja dogovorili za znižanje obresti za posojila iz programa pomoči in podaljšanje zapadlosti na 7,5 let, da bi okrepili vzdržnost bremena dolga. Ta način spopadanja z bremenom dolga so uporabili še enkrat v letu 2011 in dvakrat v letu 2012. Tovrstni ukrepi so bili nujno potrebni, a ne zadostni.

Zastavljala so se vprašanja, kako velika je dodatna finančna vrzel, ki jo bi bilo potrebno financirati in ali bi bilo v samem začetku bolje sprejeti odločitev o zmanjšanju dolžniškega bremena? Za MDS je bilo to od vsega začetka ključno vprašanje, saj ni smel pristati na program, ki ne bi bil polno financiran, vse dokler ne bi bilo mogoče s precejšnjo gotovostjo domnevati, da se bo Grčija lahko zopet financirala na kapitalskem trgu. Zato v dani situaciji ni smel sprostiti nove tranše posojila.⁹ Z umanjkanjem te tranše Grčija ne bi več mogla servisirati zapadlih obveznosti do posojilodajalcev. Evropska stran pa ni želela prispevati še več denarja za financiranje vrzeli. Postajalo je jasno, da bo potrebno prestrukturirati obveznice, ki so bile v portfeljih zasebnih bank in investitorjev. Nemška vlada je zagovarjala prestrukturiranje dolga zasebnih posojilodajalcev kot dela novega programa pomoči. Finančno ministrstvo ZDA je temu nasprotovalo, saj evropska stran tedaj še ni imela vzpostavljenega dovolj močnega stabilizacijskega mehanizma, ki bi varoval ostale ranljive članice pred okužbo z negotovostjo glede vzdržnosti njihovega dolga.¹⁰ Podobno je bilo stališče ECB in najbolj ranljivih članic evrske skupine. A vse pogostejša ugibanja o prestrukturiranju grškega dolga so že sprožila vprašanja, kaj to pomeni za Irsko in Portugalsko, ki sta tedaj tudi že bili v programu pomoči. Okužba je začela ogroziti druge članice evrske skupine, ki so bile pod pritiskom, predvsem Španijo in Italijo.

Na zasedanju evroskupine 20.6.2011 je prišlo do odločitve za prestrukturiranje dolga, ki naj bi vodilo k znatno manjšim potrebam financiranja z drugim programom pomoči, ki ga napovedujejo sklepi zasedanja Evropskega sveta (odslej ES) 23. in 24.6.2011. Temeljlil bi na prispevku uradnih virov, zasebni sektor pa naj bi bil udeležen v obliki neformalne in prostovoljne obnovitve terjatev ob zapadlosti za občutno zmanjšanje zahtevanega vsakoletnega

⁹ Randall C. Henning, *Tangled Governance: International Regime Complexity, the Troika, and the Euro Crisis*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2017, str. 185-187.

¹⁰ Na zasedanju ES 28. in 29.10.2010 je bil sprejet dogovor o vzpostavitvi stalnega kriznega mehanizma, Evropskega mehanizma za stabilnost, ki je začel delovati 8.10.2012. Njegova posojilna zmogljivost je 500 milijard evrov. Uporabljen je bil za tretji program pomoči Grčiji.

financiranja. Na vrhu predsednikov vlad ali držav članic evrskega območja 21.7.2011 je bil določen nov program pomoči za Grčijo v višini 109 milijard evrov. Da bi okrepili vzdržnost grških javnih financ, je bila za drugi program pomoči vključena prostovoljna udeležba zasebnega sektorja. Da pa ta odločitev ne bi spodbudila širjenja okužbe, je bilo izpostavljeno, da gre za izjemni primer. A spričo vse slabših razmer so se morali voditelji na zasedanju vrha evrskega območja 23. in 26.10.2011 odločiti, da je potrebno nominalno zmanjšanje dolga, kar bi dosegli tudi s pristankom zasebnega sektorja na nominalni odpis njegovih terjatev v višini 50 %.

V Grčiji so novi dogovor pospremili množični protesti z vse bolj radikalno retoriko. Opozicija je sporazumu nasprotovala. Predsednik vlade Papandreu je 31.10. napovedal, da bo dogovor o drugem programu pomoči predložil državljanom v potrditev na referendumu. Njegova napoved je na finančnih in delniških trgih širom sveta povzročila pravi vihar. Zahtevana donosnost na 10-letne grške obveznice je dosegla 25 %, na 2-letne pa celo 85 %. Naslednji dan so evropski voditelji Papandreuja pozvali v Cannes, na srečanje voditeljev G20. Bili so jezni, da se o zadevi, ki nikakor ni imela samo grške, ampak tudi globalno razsežnost, z njimi ni posvetoval. Papandreujev odgovor je bil, da če bi opozicija podprla dogovor, referendum ne bi bil potreben. Njegovi sogovorniki so zahtevali, da se na referendumu izpostavi jasno vprašanje - »da« ali »ne« glede evra. Ko sta se po sestanku Papandreu in njegov finančni minister Venizelos vrnila v Grčijo, je Venizelos takoj po pristanku letala izdal izjavo za tisk, v kateri je nasprotoval referendumu.¹¹ Papandreuju ni preostalo drugega, kot da je naslednji dan naznanil, da referenduma ne bo. V tem času so evropski voditelji pritiskali na šefa opozicije, Antonisa Samarasa, da je podprl drugi program pomoči, kar je potem Papandreu navedel kot razlog, da referendum ni več potreben. Njegov korak nazaj je odprl vrata koalicijski vladi narodne enotnosti, ki jo je vodil Lucas Papademos.

Ko je bil v Grčiji sprejet program reform, ki je bil pogoj za odobritev drugega tri-letnega programa pomoči, je lahko evroskupina 21.2.2012 sprejela ustrezno odločitev. Zaradi poslabšanja situacije spričo negotovost, ki se je stopnjevala od jeseni preko zime 2011 v leto 2012, načrtovana pot znižanja dolga in temu ustrezen finančno ovrednoten reformni napor nista bila več ustrezna in tako je mo-

¹¹ George Papaconstantinou, prav tam, str. 225.

ral biti obseg drugega programa pomoči povišan na 130 milijard evrov da bi omogočil, da se bo grški javni dolg začel zmanjševati in bi do leta 2020 dosegel 120,5 % BDP. Potrebno je bilo tudi še večje zmanjšanje njegove nominalne vrednosti. Po pogajanju s predstavniki prizadetih komercialnih bank je bilo dogovorjeno na 53,5 % povišano nominalno znižanje vrednosti njihovih terjatev. Ko je 9.3.2012 prostovoljna udeležba zasebnega sektorja dosegla 86 % vseh obveznic v rokah zasebnega sektorja, je evroskupina ocenila kot dovolj visoko udeležbo, da je potrdila drugi program pomoči, ki naj bi ga Grčija končala v februarju 2016. Odpis dela terjatev zasebnih upnikov se je nanašal na preko 205 milijard evrov terjatev, od česar je bilo odpisanih nekaj več kot 100 milijard evrov.¹² Ko je bila sprejeta odločitev, da bo potrebno znižati nominalno vrednost dolga, sta EU in MDS ocenila, da to ne bi več sprožilo sistemskega tveganja, saj je le še malo tujih bank v svojih portfeljih imelo grške obveznice, ki bi predstavljale 10 % njihovega kapitala. Nasprotovanje prestrukturiranju dolga je umaknilo tudi finančno ministrstvo ZDA. Pribitki na zahtevano donosnost 10-letnih grških obveznic glede na nemške so po tej operaciji padli iz 36 % na še vedno vrtoglavo visokih 18 %.

Je pa prestrukturiranje dolga močno prizadelo grški bančni sistem in tudi ciprskega (Ciper je kasneje tudi pristal v programu pomoči). Grške banke so imele v svojih portfeljih za približno 40 milijard evrov obveznic. Grške vlade so jih silile v njihove nakupe, da so tudi tako financirale svoje primanjkljaje. Z operacijo udeležbe zasebnega sektorja so utrpele ogromne izgube in Grčija je potrebovala kapital za njihovo dokapitalizacijo, tako da je bil neto učinek nominalnega znižanja dolga nižji, približno 100 milijard evrov.¹³

Takoj ko je bil drugi program pomoči potrjen in zamenjava obveznic v sklopu prostovoljne udeležbe zasebnega sektorja končana, je vodja Nove demokracije Samaras umaknil podporo vladi narodne enotnosti. Po volitvah 6.5. zmagovita Nova demokracija zaradi specifičnih razmerij med strankami ni mogla sestaviti vlade. Nove volitve so bile razpisane za 17.6.2012. Samaras je vodil kampanjo v smislu ali Nova demokracija ali pa Syriza in kaos ter bankrot. Pribitki na 10-letne grške obveznice so dosegli 30 %. Dr-

¹² George Papaconstantinou, prav tam, str. 233. Henning navaja, da naj bi celotni odpis značal nekoliko manj kot 60 % grškega javnega dolga: Randall C. Henning, prav tam, str. 187.

¹³ George Papaconstantinou, prav tam, str. 247.

žavljeni so začeli dvigati depozite s svojih računov. V petek 15.6. so tako dvignili kar 3 milijarde evrov, kar je predstavljalo približno 1,5 % celotnega gospodarske proizvodnje; če bi se takšen obseg dviganja depozitov nadaljeval še nekaj dni, bi prišlo do izjemne krize bančnega sistema.¹⁴ Po volitvah je Samaras sestavil koalicijsko Nova demokracija-Pasok-Demokratska levica.¹⁵ Rezultati obeh volitev so pomenili tektonski premik: izjemen vzpon radikalno levičarske Syrize in ultranacionalistične Zlate zore ter močna oslabilitev obeh tradicionalnih strank, Nove demokracije in Pasoka.

Dvoje volitev in špekulacije glede *Grexit* so ob poslabšanju ekonomske situacije povečali problem vzdržnosti dolga. Zato se je evroskupina 27.11.2012 dogovorila o reviziji fiskalnih ciljev in odložila načrtovani cilj primarnega presežka v višini 4,5 % BDP z leta 2014 v leto 2016. Ker je bila vrzel financiranja še vedno prevelika, je po pritisku MDS pristala na dodatno sprostitev pogojev financiranja, da bi znižali razmerje javni dolg/BDP na 124 % do leta 2020 (še v februarju je veljala ambicija znižanja na 120,5 %) in pod 110 % BDP v letu 2022. Zastavljalo pa se je vprašanje, kaj storiti v primeru, če cilji ne bodo doseženi in kakšno implicitno zavezo evropskih partnerjev predstavljajo v smislu olajšanja bremena dolga. Vprašanje vzdržnosti dolga je postalo tudi jedro konflikta med MDS in evropsko stranjo, ko je MDS v letu 2013 in zopet v letu 2015 začel izpostavljanje vprašanje prestrukturiranja terjatev uradnih posojilodajalcev, kar pa je bilo za evropsko stran vseskozi popolnoma nesprejemljivo.

3. Nadaljevanje grške krize, zmaga Syrize (januar 2015) in tretji program pomoči

Grčija je do konca leta 2013 dosegla primarni presežek - izvezemši plačila obresti na posojila so bili izdatki države nižji od njenih prihodkov za 0,4 % BDP. Po šestih letih recesije, ko je kumulativna izguba od leta 2008 predstavljala četrtno BDP, se je obetal začetek rasti. Na podlagi teh kazalcev je Samaras obelodanil, da Grčija ne bo potrebovala novega programa pomoči in v marcu 2014 napo-

¹⁴ Peter Spiegel, Inside Europe's Plan Z, Financial Times, 14.5.2014, <https://www.ft.com/content/0ac1306e-d508-11e3-9187-00144feabdc0> (zadnjič obiskano: 4.4. 2018). V tem članku avtor piše tudi o strogo zaupnih pripravah na scenarij morebitnega izstopa Grčije iz evrskega območja.

¹⁵ Nova demokracija 29,66 %, Syriza 26,84 %, Pasok 12,28 %, Neodvisni Grki 7,51 %, Zlata zora 6,92 %, Demokratska levica 6,25 %, komunisti 4,5 %. Za primerjavo izid volitev 2009: Pasok 44 %, Nova demokracija 35 %, Syriza 4 %, Zlata zora 0,3 %.

vedal, da bo del primarnega presežka razdelil kot socialno dividendo.¹⁶ Pripravljaj se je na evropske volitve. Imel je močnega nasprotnika. Aleksis Cipras, predsednik »anti establishment« stranke Syriza, ki je oscilirala med trdolevičarsko protestno orientacijo in populizmom z občasnimi evroskeptičnimi poudarki, je bil izbrani kandidat radikalne evropske levice, da nastopi na evropskih volitvah kot njen pretendent za mesto predsednika Komisije. Gradil je na protivarčevalni paradigmi.

Na evropskih volitvah je Syriza dobila 26,58 %, 4 % več kot Nova demokracija. Samaras je skušal mednarodno javnost pomiriti s sugestijo kontinuitete, domačo javnost pa razveseliti z občutkom, da je konec reform in varčevanja. Pričakovanje parlamentarnih volitev v prvih mesecih naslednjega leta je vplivalo na njegovo reformno naravnost; poleti je trojka ugotovila, da vlada zaostaja za predvideno reformno dinamiko, kar bo onemogočilo nakazilo naslednje tranše, razen če sprejme dodatne ukrepe (povečanje davkov, reforma pokojninskega sistema). Samaras se jim je pred volitvami želel izogniti.

Evropski del programa pomoči naj bi se iztekel konec leta 2014, MDS program pa v marcu 2016. Vlada ni želela, da bi ostala le pod nadzorom MDS, zato se je odločila, da se bo po zaključku evropskega dela programa odpovedala preostalemu delu MDS (12 milijard evrov). Ob teh signalih so pribitki za grške obveznice močno narastli. Samaras je upal na dodatno olajšanje dolžniškega bremena (izjava evroskupine 27.11.2012), ker pa se ni držal sprejetih zavez, je bil to prazen up. Na decembrskem zasedanju evroskupine je bilo ugotovljeno, da pregled izvajanja programa ne more biti dokončan, zato tudi pričakovana tranša še ne more biti sproščena (1,8 milijarde evrov). Na prošnjo grške strani je prišlo do tehničnega podaljšanja programa za dva meseca. Samaras se je odločil, da je najbolje čim prej oditi na volitve. Z ustavnopravnega vidika vprašljivim manevriranjem jih je pospešil¹⁷ in šel v kampa njo z izpostavljanjem jasne alternative: Evropa ali kaos in izstop iz evrskega območja - Samaras ali Cipras. Zavzemal se je za evropsko usodo Grčije, a z nasprotovanjem nemški varčevalno naravnani ekonomski politiki.

Na volitvah 25.1.2015 je Syriza dosegla 36 %, Nova demokracija 28 %, Zlata zora 6,3 %, To Potami 6,1 %, komunisti 5,5 %, Neodvisni

¹⁶ George Papaconstantinou, prav tam, str. 257.

¹⁷ George Papaconstantinou, prav tam, str. 263-264.

Grki 4,8 %, Pasok 4,7 %. Cipras je sestavil vladno koalicijo s skrajno desnimi Neodvisnimi Grki. Skupni imenovalec je bilo nasprotovanje programu pomoči, ki je bil močnejši od vseh političnih razlik med strankama. Syriza je zavračala program dogovorjenih reform. Obljubljala je povrnitev višine plač in pokojnin na predkrizno raven, zaustavitev privatizacije, konec varčevalnih ukrepov, prestrukturiranje dolga in odslovitev trojke. Ker je predstavljala prvi resni izziv nemški doktrini varčevalno naravnane ekonomske politike, je v nekaterih krogih vzbudila vzneseno pričakovanje. Opirala se je zlasti na odkrito izražene simpatije tistih novinarskih in akademskih krogov v anglosferi, ki so nasprotovali projektu evra. Na volitvah je zmagala na temelju zahteve po spremembi paradigme reševanja krize. Zato sta bila njeno pričakovanje in interes vzbuditi široko solidarnost z njenimi zahtevami, panevropsko solidarnost, ki jo lahko razumemo kot gibanje za "osvoboditev", izhajajoče iz upora, iz samorazumevanja, da gre za boj za pravično stvar. Problem sta bila trojka in ves paket pomoči, nikakor pa ne vzroki, ki so do tega pripeljali. Syriza je močno precenjevala moč demokratičnega mandata, ki ga je dobila na volitvah, kot tudi dejansko podporo, ki naj bi jo uživala v evropski politični areni. Druge levosredinske stranke, zlasti pa premieri, ki so iz njih izhajali, so kolegi Ciprasu sicer izkazovali simpatije, vendar se je pri tem tudi končalo. Tudi zaradi strahu pred tovrstno politično okužbo, ki bi lahko pretela zlasti Španiji, Italiji in Franciji, so predsednik španske vlade Rajoy in drugi voditelji evrskega območja bili med seboj zelo enotni in nasproti Ciprasa zelo čvrsti pogajalci. In glede Syrizinega demokratičnega mandata: brez sodelovanja njenih partnerjev iz evrskega območja je bil tako rekoč neuresničljiv. Konec koncev je pri vprašanju nominalnega zmanjšanja dolga šlo za terjatve uradnih posojilodajalcev, torej v prvi vrsti evrskih članic, kar pomeni, da je šlo za posojila, financirana s prispevki davkoplačevalcev evrskih članic. In nekateri izmed njih so izhajali iz članic, v katerih je bila kupna moč *per capita* bistveno nižja, kot pa kupna moč *per capita* v Grčiji, ki je bila deležna njihove občutne pomoči.

Iztekalo se je dvomesečno podaljšanje programa. Varufakisovo stališče na izrednem zasedanju evroskupine 11.2. je bilo: Grčija ne želi dokončati obstoječega programa, hoče drugačen program, ki kot enega od ciljev ne sme imeti več kot 1,5 % BDP primarnega presežka in ki mora vključevati dodatno zmanjšanje bremena dolga in premostitveno financiranje. Stališče njegovih sogovornikov

pa je bilo, da se je o spremembah mogoče pogovarjati, a najprej je potrebno dokončati obstoječi program. Konfrontacijski pogajalski pristop grške strani se je nadaljeval in dosegel le strnitev vrst vseh grških partneric in čvrsto vztrajanje voditeljev, da mora evroskupina najti neki sporazum, preden bodo oni obravnavali ključna odprta vprašanja, seveda na temelju spoštovanja danih zavez. Grška stran je potem zaprosila za šestmesečno podaljšanje posojilnega aranžmaja, k čemer jo je primoralo zaostrovanje pogojev ECB za likvidnostna posojila grškim bankam zaradi vladne zavrnitve programa. Na zasedanju evroskupine 20.2. je prišlo do sporazuma o podaljšanju programa za štiri mesece, torej do konca junija, ki pa bo odobreno po tem, ko bo grška stran predložila sprejemljiv seznam reform in dodatnih zavez. Dogovorjeno je bilo, da mora biti pregled izvajanja programa uspešno zaključen, šele nato sledi nakazilo preostanka tranše v višini 7,2 milijarde evrov. Grška stran se je tudi zavezala, da bo v celoti in pravočasno spoštovala finančne obveznosti do posojilodajalcev. Rezultat dogovora je bil torej poraz grške strani in nadaljevanje začrtane smeri reševanja problema.

Zgodaj v letu 2015 je grško gospodarstvo ponovno zdrsnilo v recesijo. Proračunski primanjkljaj se je povečal, zato bi Grčija potrebovala financiranje, ki bi segalo preko drugega programa pomoči. Kljub temu je nadaljevala s svojim pristopom, ki je doma užival visoko podporo - Grčija si je povrnila »dostojanstvo«. Cipras je začel izpostavljati, da bo Grčija zahtevala vojno odškodnino za nacistično okupacijo med drugo svetovno vojno. Vzvišeni in konfrontacijski pristop pa je bil še bolj značilen za Varufakisa, ki se je uspel v evroskupini povsem osamiti. Problem pa je bil širši. Syriza je bila paralizirana zaradi svojih volilnih obljub, bila je pod pritiskom levičarskih aktivistov in nezaupljiva do evropskih partnerjev. Cipras je iskal alternativno pomoč v Rusiji, kjer je podpisal trgovinski sporazum in izjavil, da je Grčija odprta, da se uzre k novim obzorjem. Izjava je povzročila nekaj zaskrbljenosti, saj je nakazovala možnost spremembe občutljivega geopolitičnega ravnovesja v regiji, predvsem pa jeze nad tako predrzno in naivno geopolitično igro Ciprasa.

Grčija je imela že resne likvidnostne težave. Pogajanja so se nadaljevala, a brez dogovora. Grški predstavniki so 14.6. prejeli navodilo, da zapustijo pogajanja. Zaradi resnosti situacije je bil 22.6.2015 sklican vrh evrskega območja. Na dan zasedanja je gr-

ška stran predložila nov predlog. Pet dni pred iztekom podaljšane programa pomoči, po novem zasedanju evroskupine, še vedno ni bilo napredka. Njen predsednik je po zasedanju nakažal ultimatum v smislu *sprejmi ali pusti*. Cipras je bil zaradi zadnjih predlogov, predloženih institucijam, pod hudim pritiskom svoje stranke, ker so vključevali varčevalne ukrepe. Isti večer se je začelo zasedanje Evropskega sveta, na katerem je Cipras doživljal kritike z vseh strani. Zapustil je srečanje, odletel nazaj v Atene, sklical vlado in 27.6.2015 ob enih zjutraj (datum prenehanja drugega programa pomoči je bil 30.6.2015) spregovoril državljanom ter napovedal referendum glede zadnjega predloga institucij, ki ga je imenoval »ultimatum grški demokraciji in grškemu ljudstvu«. ¹⁸ Pozval jih je, da predlog zavrnejo. Evroskupina se je še istega dne posvetovala. V svoji izjavi je dala jasno vedeti, da je sedaj evrsko območje dosti močnejše kot je bilo na začetku krize in da bo za ohranitev stabilnosti in integritete območja uporabila vse inštrumente, s katerimi razpolaga. V nedeljo 28.6.2015 je glede na skoraj iztekli program ECB zamrznila svoj program izredne likvidnostne pomoči za grške banke na tedanji višini. To je pomenilo, da odliva depozitov ne bo mogoče nadomeščati z dodatnimi likvidnostnimi posojili. Grčija je morala uvesti nadzor in omejitev pretoka kapitala ter dvigov gotovine. Vlada je sporočila, da ne bo poravnala zapadlih tranš posojila MDS v višini 1,55 milijard evrov. Zaprošila je za podaljšanje programa in za novo posojilo, vendar temu v dani situaciji pred referendumom ni bilo mogoče ugoditi. ¹⁹

Referendum je bil sklican za 5.7.2015. Tabor, ki je podpiral predlog reform (Nova demokracija, Pasok in To Potami) je šel v kampanjo s preprostim argumentom: glasovati »da« pomeni »da« za evropsko usodo Grčije, »ne« pa pomeni ogromno izgubo bogastva in nesluteno trpljenje ljudstva. Nasprotni tabor je bil bolj razdeljen. Cipras je trdil, da bi zavrnitev predloga okrepila njegovo pogajalsko pozicijo, saj naj bi bilo tisto, kar želi doseči, boljši dogovor. Izid referenduma: 61 % za zavrnitev predloga, 39 %

¹⁸ George Papaconstantinou, prav tam, str. 279. Ludlow domneva, da je Ciprasa k tem potezam pregovoril Varufakis s predpostavko, da bo tako izsilil podaljšanje programa preko 30.6.2015: Peter Ludlow, Dealing with Greece: Tusk's ultimatum and its consequences, 7 and 12 July 2015, Eurocomment, Preliminary Evaluation 2015/6 and 7, Bruselj, str. 4.

¹⁹ Evroskupina - predsednik, Pismo predsednika evroskupine Jeroena Dijsselbloema predsedniku vlade Helenske Republike Alexisu Ciprasu, 1.7.2015, ecfm.cfm.cpe(2015)3089331, <http://www.consilium.europa.eu/media/24479/letter-to-mr-tsipras-1-july-2015.pdf> (zadnjič obiskano: 7.5.2018).

podpore predlogu. Te ogromne razlike ni pričakoval nihče. Izid je šokiral tudi Ciprasa.

Po referendumu je Cipras odslovil ministra Varufakisa. Vsi voditelji strank so izdali skupno izjavo, da izid referenduma ne pomeni navodila za prelom z evropskimi partnerji, ampak za pogajanja za socialno pravičen in ekonomsko izvedljiv dogovor za državo. Cipras je razumel, da si Grki v resnici večinsko ne želijo izstopa iz evrskega območja. Zavedali so se namreč šibkosti domače politične, upravne in administrativne kulture in klientelističnega sistema, ki ni deloval v korist državljanov. Članstvo v EU in evrskem območju je še vedno, kljub vsej kritičnosti in obupu, predstavljalo sidro stabilnosti in upanja.

Na pobudo predsednika ES, Tuska, sta sledili dve zasedanji evrskega vrha (6. in 12.7) ter nekaj zasedanj evroskupine, da bi ugotovili, ali je mogoče najti temelje za sporazum, ki bo spoštoval obstoječe zaveze in skupna pravila ter omogočal Grčiji vzdržno rast ter se, če bi temu bilo tako, o tem dokončno dogovoriti. Ves ta proces je bila zadnja možnost za Grčijo, da obstane v evrskem območju. Šlo je za jasen Tuskov ultimatum.

Na teh zasedanjih je Cipras zagotovil, da bo grška stran nemudoma predložila novo zahtevo za pomoč s strani ESM in nove predloge reform. Večina voditeljev mu je dala jasno vedeti, da se je v referendumski kampanji igral z ognjem, ko je izkoriščal populistične pritiske, s čimer pa je njim, njegovim partnerjem, močno otežil potrebno podporo v njihovih parlamentih za dodatno pomoč Grčiji. Zelo kritični so bili vsi voditelji držav, ki so šle skozi programe konsolidacije in reform. Izpostavljeno je bilo, da je korenina problema popolno porušenje zaupanja. Grška stran je zaprosila za pomoč Evropskega mehanizma za stabilizacijo v višini 53,5 milijard evrov za obdobje 2015-2018 in se zavezala, da bo sprejela fiskalne ukrepe v višini nekaj več kot 13 milijard evrov, kar je bilo precej več, kot v njenem predlogu z dne 22.6., ki je predvideval dodatne ukrepe v višini 7,9 milijard. Pri tem so predlog neizkušeni vladi pomagali sestaviti nekateri uradniki Komisije in direktor zakladnice francoskega ministrstva za finance.²⁰ Cipras je 11.7. v parlamentu dosegel široko podporo za paket ukrepov in sicer s strani vladne koalicije, ki pa je imela nekaj odpadnikov, in tudi opozicije. Grški predlog je bil na obravnavi v evroskupini de-

²⁰ Peter Ludlow, prav tam, str. 13-14.

ležen kritik, češ da je potrebnih še več ukrepov in da je grška stran podcenila resnične finančne potrebe.

Cipras je bil na zasedanju evrskega vrha 12.7. v izjemno šibki poziciji. Po sedemnajstih urah je bil dosežen dogovor: imetje, primerno za privatizacijo in ki bi naj prineslo 50 milijard evrov privatizacijskih prihodkov, bi prenesli na neodvisni sklad, ki bo vzpostavljen v Atenah, pod grško upravo a z nadzorom evropskih institucij; nekaj sredstev iz naslova prodaje teh imetij bo lahko uporabljenih za investicije in torej ne v celoti za zmanjšanje bremena dolga in dokapitalizacijo bank. Vendar pa so bil dogovorjeni pogoji obsežni, vključena je bila privatizacija in nadaljnje sodelovanje MDS v programu in ker je bilo porušeno zaupanje, je morala Grčija uveljaviti celo vrsto v izjavi natančno navedenih predhodnih ukrepov, preden bi bila sproščena prva tranša posojila, kar je razlika glede na prva dva programa pomoči. Šele po izvedbi teh predhodnih ukrepov bi lahko institucije (Komisija, ECB in MDS) prejele mandat za začetek pogajanj. Na koncu je obnovljena vsebina izjave evroskupine iz novembra 2012, ki izraža pripravljenost evrskih članic, da zagotovi vzdržnost potreb financiranja, izključeno pa je nominalno znižanje terjatev uradnih posojilodajalcev.

Grški parlament je sprejel ukrepe, upor v Syrizi pa je narastel. Končni paket ukrepov, ki so bili pogoji za začetek tretjega programa pomoči, je bil v parlamentu sprejet 15.8.2015, tretjina poslancev Syrize je glasovala proti. Ko je bil program pomoči potrjen tudi s strani grških partnerjev - najtežje je bilo v nemškem parlamentu - je Grčija 19.8. prejela prvo tranšo posojila. Cipras je naslednji dan odstopil in s tem sprožil nove volitve, da bi z njimi potrdil svojo legitimnost in s tem tudi legitimnost novega programa pomoči. Na volitvah 20.9. je Syriza prejela 35,5 %, Nova demokracija 28,1 %, Zlata zora 7 %. Cipras je obnovil koalicijo z Neodvisnimi Grki, ki so prejeli 3,7 %.

Tretji program pomoči nudi posojila v višini 86 milijard evrov za obdobje treh let, pogojen je z obsežnimi fiskalnimi ukrepi, zahteva srednjeročni primarni presežek v višini 3,5 % BDP (2018) in reforme na trgu proizvodov, dela in na finančnem trgu, prestrukturiranje bančnega sektorja, obsežen program privatizacije ter reformo pokojninskega sistema.

Vprašanje vzdržnosti bremena dolga pa še naprej ostaja sporno in je osrednji predmet dialoga med Grčijo in institucijami. Za evrske članice z Nemčijo na čelu je bilo nominalno znižanje terja-

tev evropskih upnikov povsem nesprejemljivo. Zaradi svojih ocen o nevdržnosti dolga pa MDS tedaj ni mogel sprejeti odločitve, da sodeluje tudi pri samem posojilu, ostal pa je sestavni del »institucij« in sodeloval pri sestavljanju pogojev in pri pregledih izvajanja programa.

VIRI

- Carlo Bastasin, *Saving Europe: Anatomy of a Dream*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2015.
- Conclusions of the Heads of State or Government of the Euro Area of 11 March 2011, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119809.pdf (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Evroskupina, Eurogroup statement, 21.2.2012, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ecofin/128075.pdf (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Evroskupina, Eurogroup statement on Greece. Bruselj, 27.11.2012 <http://www.consilium.europa.eu/media/24042/133857.pdf> (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Evroskupina, Eurogroup statement on Greece. Bruselj, 8.12.2014, <http://www.consilium.europa.eu/media/24913/146112.pdf> (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Svet Evropske unije, Eurogroup statement on Greece, Statements and Remarks, 71/15, Bruselj, 20.2.2015.
- Evroskupina - predsednik, Pismo predsednika evroskupine Jeroena Dijsselbloema predsedniku vlade Helenske Republike Alexisu Ciprasu, 1.7.2015, ecfm.cef.cpe(2015)3089331, <http://www.consilium.europa.eu/media/24479/letter-to-mr-tsipras-1-july-2015.pdf> (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Evropska komisija, Commission assesses Stability Programme of Greece, IP/10/116, Bruselj, 3.2.2010.
- Evropska komisija, Statement by the Eurogroup on Greece, MEMO/11/426, Bruselj, 20.6.2011.
- Svet Evropske unije, Evropski svet 23.-24.6.2011 - sklepi, EUCO 23/1/11, ST 23 2011 REV 1, Bruselj, 29.9.2011.
- Evropski svet - predsednik, Remarks by President of the European Council Herman Van Rompuy following the meeting of the Euro Summit, EUCO 116/11, Bruselj, 27.10.2011.
- Evrski vrh, Euro Summit Statement, Brussels, 12 July 2015, SN 4070/15, Bruselj, 12.7.2015.
- Randall C. Henning, *Tangled Governance: International Regime Complexity, the Troika, and the Euro Crisis*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2017.
- Izjava voditeljev držav ali vlad Evropske unije, Bruselj, 11.2.2010, <http://www.consilium.europa.eu/media/20480/115288.pdf> (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Peter Ludlow, Dealing with Greece: Tusk's ultimatum and its consequences, 7 and 12 July 2015, Eurocomment, Preliminary Evaluation 2015/6 and 7, Bruselj.
- Mednarodni denarni sklad, Greece: Ex Post Evaluation of Exceptional Access under the 2010 Stand-By Arrangement, IMF Country Report No. 13/156, Washington, D.C., junij 2013.
- George Papaconstantinou, *Game Over (The Inside Story of the Greek Crisis)*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016.
- Peter Spiegel, Inside Europe's Plan Z, Financial Times, 14.5.2014, <https://www.ft.com/content/0ac1306e-d508-11e3-9187-00144feabd0c> (zadnjič obiskano: 4.4.2018).
- Pogodba o delovanju Evropske unije (prečiščeno besedilo 2012). UL C 202/1, 7.6.2016.
- Pogodba o Evropski uniji (prečiščeno besedilo 2012). UL C 326, 26.10.2012.
- Statement by the heads of state and government of the euro area, Bruselj, 25.3.2010, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113563.pdf (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Statement on the support to Greece by Euro area Members States. Bruselj, 11.4.2010, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113686.pdf (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
- Svet Evropske unije, Council Opinion on the updated Stability Programme of Greece, 2010-2013, 6560/10, Bruselj, 16.2.2010.
- Svet Evropske unije, Statement by the heads of state or government of the euro area and EU institutions, Bruselj, 21.7.2011, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/123978.pdf (zadnjič obiskano: 7.5.2018).
-

Svet Evropske unije, Exit doorstep remarks by Jeroen Dijsselbloem following the Eurogroup meeting of 25 June 2015, Press Release, 527/15, Bruselj, 25.6.2015.

Svet Evropske unije, Ministerial statement on 27 June 2015, Statements and Remarks, 534/15, Bruselj, 27.6.2015.

Kaarlo Tuori, Klaus Tuori, The Eurozone Crisis: A Constitutional Analysis, Cambridge University Press, New York, 2014.

Uporaba kratic:

BDP - bruto družbeni proizvod

ECB - Evropska centralna banka

ECOFIN - Svet ekonomskih in finančnih ministrov

EMU - ekonomska in monetarna unija

EU - Evropska unija

ES - Evropski svet

MDS - Mednarodni denarni sklad

PDEU - Pogodba o delovanju Evropske unije